

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, головного спеціаліста департаменту освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації

Кушнір Наталії Сергіївни

на дисертацію Чучаліної Юлії Миколаївни

«Формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Глобалізаційні перетворення в економічній, політичній та соціокультурній сферах суспільного життя, визначають вектор розвитку суспільства в цілому. Процес інтеграції України до загальноєвропейського освітнього простору породжує кардинальні зміни на ринку праці, що викликає потребу трансформації традиційних підходів до підготовки фахівців у вищій школі.

Ринкові відносини значною мірою вимагають активізації знань, навичок, умінь населення, які за планової економіки відсутні взагалі або перебувають у стадії «зародження» і видозмінені специфікою економічних відносин.

Тому, досліджувана проблема формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки є актуальною в теоретичному й практичному вимірах, оскільки віддзеркалює сучасні соціокультурні вимоги трансформованого суспільства.

Дисертаційна робота виконана відповідно до основних напрямів та завдань наукової теми кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Фахова підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності» (номер державної реєстрації № 0115U000074). Тему затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 11 від 24.05.2016).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація має чітку логічну структуру викладу матеріалу. Беззаперечною, є наукова новизна і практична значущість пропонованого дослідження.

Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що Чучаліною Юлією Миколаївною опрацьовано значний обсяг наукової літератури. Наукова інтерпретація наявних праць є достатньо виваженою і переконливою, а залучення їх до дослідження надало одержаній науковій картині аргументованості й достовірності.

Логічна і послідовна структура дисертаційного дослідження, простежує проблему формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. Об'єкт і предмет дослідження адекватні меті та завданням роботи.

Висновки з дослідження (як до розділів, так і загальні) виважені, цілісні, комплексно й концентровано виявляють авторську позицію й високий рівень узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу, в них чітко простежується взаємообумовленість між метою, завданнями дослідження та усім змістом дисертації.

Дисертацію презентує високий рівень наукової новизни, де автором уперше розроблено модель формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Необхідно підкреслити, що у дисертаційному дослідженні обґрунтовано різні підходи до формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи, на підставі чого, запропоновано такі основні її блоки та їх складники: ціле-методологічний (мета, підходи, загальні та специфічні принципи); змістово-процесуальний (етапи, зміст, форми, методи, технології); контрольно-результативний (діагностичний інструментарій, критерії, показники, рівні, результат).

Заслужують на увагу вперше розроблені та теоретично обґрунтовані автором педагогічні умови формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки, які експериментально перевірені й реалізовані в практичній роботі, а саме: стимулювання стійкої мотивації, самостійності, творчої активності здобувачів до формування у них економічної культури через цілеспрямоване застосування інноваційних форм та активних методів навчання; забезпечення поетапного освоєння майбутніми вчителями початкової школи економічних знань на основі оновлення змісту фахових дисциплін; активізація практичного досвіду професійної діяльності засобами виробничої практики.

Вважаємо, що всі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають вимогам до кандидатських дисертацій, оскільки містять новий контекст, відмінності від вже відомих положень, та прогнозують позитивні результати завдяки реалізації зазначених умов.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження не викликає сумніву, оскільки запропонований матеріал може широко використовуватись як в науково-дослідній роботі, так і в академічному процесі закладів освіти.

Заслугують на позитивну відзнаку розроблені та впроваджені в процес фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи методики діагностування у них рівнів сформованості економічної культури, а також авторські навчальні програми та навчально-методичне забезпечення дисциплін «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Педагогічні технології в початковій школі», «Технологічна освітня галузь з методикою навчання», «Методика виховної роботи», «Методики викладання предметів початкової школи», «Навчання і виховання в різних вікових групах».

До суттєвих позитивів дисертаційного дослідження Чучаліної Юлії Миколаївни варто віднести практичне впровадження в систему професійного розвитку і саморозвитку майбутніх вчителів початкової школи спецсеминарів «Економічна підготовка майбутніх учителів початкової школи» та «Формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи».

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Публікації автора з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації, праці цілком відповідають встановленим вимогам.

Основні результати дослідження викладено у 12 одноосібних публікаціях автора, із них 7 статей відображають основні наукові результати (2 – в зарубіжному фаховому виданні), 4 – апробаційного характеру, 1 – додатково відображає наукові результати дослідження.

Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість автора.

Виклад матеріалу в науковій роботі логічний та послідовний, має науковий характер та прикладне значення. Для тексту дисертації характерними є змістова завершеність, цілісність і зв'язність, вмиле апелювання фактами. Таким чином, можна з впевненістю сказати, що автор дослідження має нестандартне мислення і вмиле самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити самостійні висновки.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. У авторефераті основні положення дисертації викладені повно й докладно.

Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Високо оцінюючи дисертацію, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування роботи й вимагають окремих уточнень і пояснення.

1. Європейський вектор розвитку України, що знайшов своє вираження, серед іншого, у реформі освіти, вимагає активнішого залучення напрацювань колег-педагогів з країн Європи та Америки, а також покращення якості наукової комунікації з ними. Робота значно виграла б, якби містила підрозділ щодо аналізу формування економічної культури в іноземних освітніх системах.

2. На нашу думку, вимагає більш детального розгляду реалізація методики визначення рівнів сформованості аксіологічно-мотиваційного, когнітивно-змістового, праксеологічно-технологічного критеріїв економічної культури майбутніх учителів початкової школи.

3. Вважаємо наведене у тексті підрозділу 1.2 поняття «межі вторгнення економіки в культуру», доречніше було б розкрити як «впровадження економічної складової в культуру». Також, актуально було б розкрити процес розвитку економічної свідомості, як компонента формування економічної культури в системі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

4. На наш погляд, у підрозділі 1.3 дисертаційного дослідження актуально було б дослідити реалізацію STEM освіти як засобу формування культури економічного мислення в освітньому процесі.

5. Вагомий експериментальний матеріал і його обробка, що описані в дисертації, в авторефераті можна було б представити більш детально.

6. У додатках бажано було б представити більше навчально-методичних матеріалів, які були підготовлені здобувачем та використані у процесі експерименту.

7. Доцільно було б подати більш розгорнутий опис подальших напрямів наукових досліджень і перспектив розвитку формування економічної культури в системі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

8. Бажано було б розробити і подати в додатках словник основних термінів дослідження.

9. Для роботи подекуди характерна описовість, фрагментарність. Дисертаційна робота місцями переобтяжена складними синтаксичними конструкціями, що утруднює розуміння тексту.

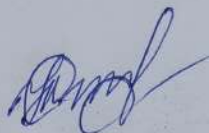
Водночас вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження Чучаліної Юлії Миколаївни.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів»

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Чучаліної Юлії Миколаївни «Формування економічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор – Чучаліна Юлія Миколаївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
головний спеціаліст департаменту
освіти і науки Кіровоградської
обласної державної адміністрації

Н.С. Кушнір

Підпис головного спеціаліста Кушнір Н.С. засвідчую:

заступник директора департаменту
освіти і науки Кіровоградської
обласної державної адміністрації

В.П. Таборанський